

En prosopografisk studie över konsthögskoleelever och konstnärer 1939-2005

**Mikael Börjesson, Martin Gustavsson, Raoul Galli, Andreas
Melldahl och Christina G. Wistman**

Den här artikeln ger några exempel på hur vi gått till väga för att samla in data om kollektiva konstnärsbanor. Vår ambition är att följa individerna från vaggan – via skolor – till konstfältet. I ett första huvudavsnitt koncentrerar vi oss på de elever som var inskrivna på Kungliga Konsthögskolan i Stockholm åren 1939 till 1986. Hur många förberedande konstutbildningar hade de gått innan de kom in på skolan? Hur många ansökningar lämnade de in innan de blev antagna? Var manliga elever mer framgångsrika än kvinnliga i att få stipendier och belöningar under skoltiden? Vad skiljer eleverna som utexaminerades under en period då konstfältet präglades av "postmodernism" från eleverna som utexaminerades under en tidigare era märkt av "efterkrigstidsmodernism"? I det andra huvudavsnittet lämnar vi skolans värld för att i stället koncentrera oss på verksamma – utexaminerade – konstnärer i det svenska konstfältet 1945-2005. Vi ställer delvis samma typ av frågor i denna del: var manliga konstnärer mer framgångsrika än kvinnliga i att få stipendier och belöningar *efter* skoltiden? Hur har stipendieutdelningen förändrats över tid? Avslutningsvis lyfter vi fram tidskrifter och kritiker som hade en central roll i hallstämplandet av svenska konstnärskap.

Inledning – om att använda prosopografisk metod

Projektet *Konsten att lyckas som konstnär* ägnar stor möda åt en kollektivbiografisk – eller prosopografisk – studie över dels samtliga elever som gick på Kungliga Konsthögskolan åren 1939 till 1986, dels samtliga konstnärer som intog centrala positioner i det svenska konstfältet åren 1945-2005.

Att studera konstnärer med prosopografisk metod ger oss möjlighet att bryta dels med föreställningen om konstnären som en upphöjd individ, en person med distinkt andra kvaliteter än ordinära människor, dels med bilden av konstnären som del av ett homogent kollektiv, en inte bara enhetlig grupp med gemensamma villkor¹⁵ utan därtill enad grupp med gemensamma intressen.¹⁶ För det första riktar vi ljuset mot, inte enskilda konstnärskap utan, samtliga individer på Konsthögskolan liksom samtliga individer som intar mer betydande positioner på det konstnärliga fältet. För det andra fokuserar vi inte vad som förenar olika konstnärer, utan vad som särskiljer olika konstnärer. Ambitionen är att kartlägga olika typer av banor (mer eller mindre framgångsrika sett utifrån fältets egna kriterier) och se hur dessa är relaterade till konstnärernas egenskaper (ålder, kön, socialt ursprung, utbildningsgång, etc.).

Den prosopografi som används i våra analyser ligger i linje med vad Donald Broady benämner en Bourdieusk prosopografi och som han definierar som en kollektivbiografi med fyra kännetecken: 1) att man studerar individer som hör till ett och samma fält, 2) att insamlingen omfattar en stor mängd information ordnad i ett antal variabler med olika rubriker som socialt ursprung, utbildningsbakgrund, fältspecifika tillgångar, etc., 3) att samma typ av information samlas in för alla individer, samt 4) att forskningsobjektet inte är individerna i sig, utan snarare fältet, dess historia och struktur.¹⁷ Tack vare prosopografin är det dessutom möjligt att bryta med icke-vetenskapliga gränsdragningar mellan dem som studerar enskilda verk och konstnärskap och dem som studerar kulturen som system, eller för att citera Broadys exemplifiering utifrån studier av litteratur och författare:

Within the sociology of literature a peculiar division of labor often holds. Some studies give the bird's-eye view of how the system works, others take a magnifying glass to scrutinize the life and work of certain authors and their immediate environments. The research tools offered by the French prosopographical tradition are useful for achieving the synoptic view of the field as well as an understanding of the human practices that, while being conditioned by the field, constitute the conditions for its development.¹⁸

Prosopografiska material kan ligga till grund för skilda typer av analyser. Såväl statistiska analyser – där geometrisk dataanalys, som inkluderar metoder som korrespondensanalys

¹⁵ Jfr statliga försök att utreda "konstnärernas" villkor, t.ex.: *Konstnärens villkor*, SOU 1990:39, *Kulturpolitikens inriktning*, SOU 1995:84, *Generella konstnärsstöd*, SOU 1997:184, *Kartläggning av konstnärernas verksamhetsinriktning och ekonomiska förhållanden*, SOU 1997:190. Man kan lägga till att det är svårt att slå fast vilka som ska tillhöra kategorin konstnärer. I en utredning står att läsa: "Det är omöjligt att med exakthet ange hur många konstnärer som finns. Ett skäl till det är att gränsen mellan etablerade, yrkesverksamma och oetablerade är mycket oklar. Ett annat är att det inte heller finns något enhetligt konstnärsyrke utan gruppen konstnärer är mycket heterogen. En stor skillnad går mellan konstnärer som kan ha anställning och konstnärer som är egenföretagare. Antalet konstnärer varierar i olika undersökningar från omkring 36 000 enligt Folk- och bostadsräkningen (FoB), till 21 000 enligt medlemsstatistiken i KLYS [Konstnärer och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd]. Min bedömning är att 25 000 yrkesverksamma konstnärer är en rimlig skattning. Det finns ett stort behov av bättre statistik inom konstnärspolitiken." Se *Arbete åt konstnärer*, SOU 1997:183, s. 51.

¹⁶ Bland intresseorganisationer i Sverige märks Konstnärernas riksorganisation (KRO).

¹⁷ Donald Broady, "French prosopography. Definition and suggested readings," s. 381-385 in *Poetics*, Volume 30, Issue 5-6, 2002.

¹⁸ Ibid, s. 384.

och multipel korrespondensanalys, är synnerligen väl lämplig och speciellt föredragen inom den franska traditionen – som mer kvalitativa analyser är möjliga att använda sig av.¹⁹ Vår ambition är att i första hand använda geometrisk dataanalys för att analysera den databas som är under uppbyggnad.²⁰ Dessutom kommer vi att göra flitigt bruk av korstabeller och andra standardmetoder inom statistiken. En ytterligare målsättning är att koppla samman det kvantitativa materialet med mer kvalitativa analyser – de statistiska analyserna kan användas för att identifiera intressanta typer av konstnärliga banor, och då inte endast de mest framgångsrika, utan även de mest frekventa, vilka kan följas upp i andra typer av material.²¹

I det följande kommer vi att presentera de källor som ligger till grund för den prosopografiska databasen över konsthögskoleelever och konstnärer och diskutera definitionerna av undersökningspopulationerna. Några ord kommer att sägas om uppbyggnaden av databasen och vilka variabler som är tänkta att ingå. En del preliminära resultat presenteras.

Design

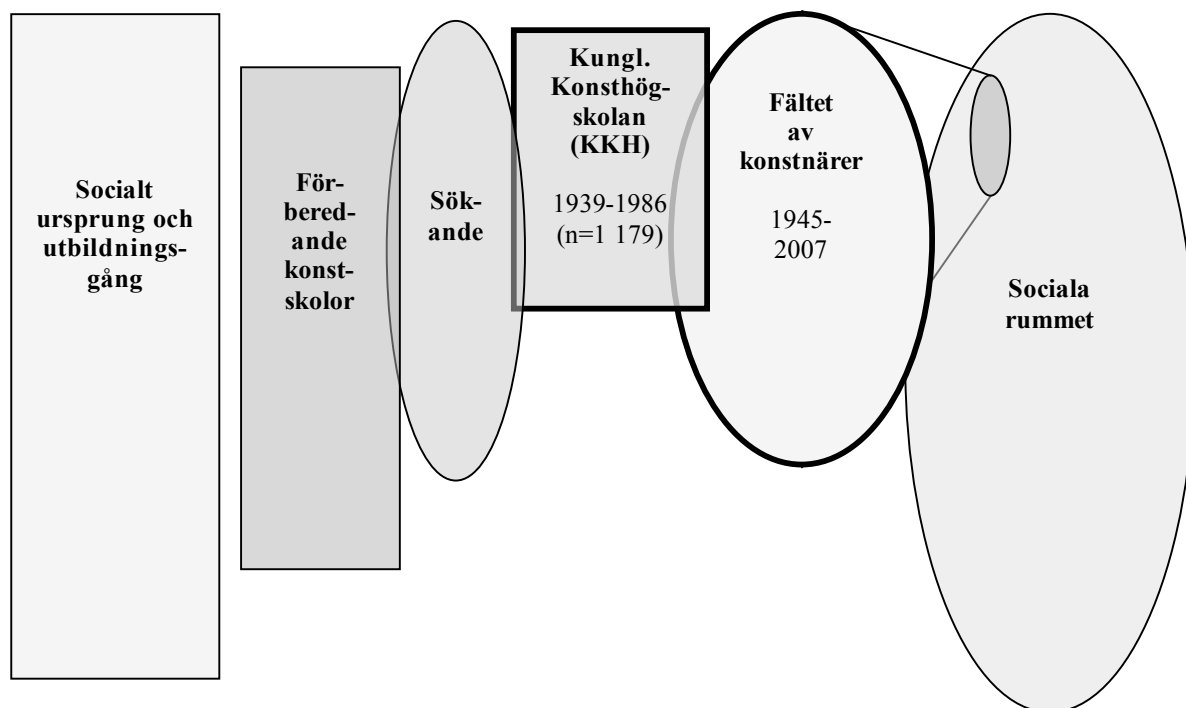
I två till varandra relaterade studier använder vi prosopografi som huvudmetod. Det handlar, som har framgått, om att skriva en kollektivbiografi över dels samtliga elever som var inskrivna på Kungliga konsthögskolan i Stockholm åren 1939 och 1986 (se mittenzonen i figur 3 nedan), dels samtliga konstnärer som besitter inflytelserika positioner i det svenska konstfältet mellan 1945-2007 (se zonen till höger om mitten).

¹⁹ Se ibid, s. 382-383, där flera franska studier presenteras. Vad gäller prosopografiska studier i Sverige har inom ramen för projektet *Literary Generations and Social Authority: A Study of American Debut Writers, 1940-2000* (Riksbankens jubileumsfond, 2001-2005) en prosopografisk databas över samtliga romandebutanter åren 1940, 1955 och 1970 byggts upp, totalt omfattande närmare ett tusen författare, och projektet *Formering för offentlighet. En kollektivbiografi över Stockholmskvinnor 1880-1920*, (Riksbankens jubileumsfond, 2000-2006), har upprättat databaser över ledande kvinnor inom utbildning, filantropi, litteratur och politik. Bland pågående projekt som använder sig av prosopografisk metod kan nämnas *Transnationella strategier inom den högre utbildningen. Sveriges förhållande till Frankrike och USA, 1919-2009* (Vetenskapsrådet, UVK, 2007-2009) där två större databaser är under konstruktion, en gällande alla stipendiater som rest mellan Sverige och USA och som finns katalogiserade i Sverige-Amerika Stiftelsens och American Scandinavian Foundations arkiv. Nyligen arrangerades i Uppsala en European Science Foundation Explorative Workshop kring prosopografi, se <http://www.skeptron.uu.se/monicalz/esf/>.

²⁰ En aktuell och grundlig framställning över geometrisk dataanalys är Brigitte Le Roux & Henry Rouanet, *Geometric Data Analysis. From Correspondence Analysis to Structured Data Analysis*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London 2004.

²¹ Ett exempel på hur geometrisk dataanalys kan kombineras med andra metoder som intervju finns i Mikael Börjesson, *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*, Ak. avh., Disputationsupplaga, Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, nr 37, SEC/ILU, Uppsala universitet, Uppsala 2005.

Figur 3. Modell över relationer mellan socialt ursprung, förberedande skolor, sökande till konsthögskolor, Kungl. Konsthögskolan i Stockholm (KKH), fältet av konstnärer och det sociala rummet.

Socialt ursprung	Förberedande skolor	Sökande	Kungl. Konsthögskolan	Fältet av konstnärer	Det sociala rummet
Föräldrarnas yrke	Skola	Namn	Namn	Gallerier	Yrke
Föräldrarnas utbildning	År	Antal gånger	Födelsedatum (personnummer)	Utställningar på museer	Inkomst
Föräldrarnas inkomst		Förberedande skolor	Födelseort och -församling	Medverkan i biennaler	Utbildning
Bostadsort			Medborgarskap	Inköp	Civilstånd
Gymnasieutbildning			Bostadsadress	Stipendier och priser	Bostadsort
Gymnasieskola			Antagningsår	Utsmyckningsuppdrag	Boende
Universitetsstudier			Examensår	Recensioner i dagspress	
Yrken			Skolor (Inriktningar)	Omnämmande i konstitidskrift	
Utlandsvistelser			Permitteringar	Publikationer	
			Belöningar	Poster och tjänster konstnärliga utb.	
			Utlandsvistelser	Förtroendeuppdrag	
			Uppdrag		
Stadsarkiv, biografier, SCB	KKH:s arkiv	KKH:s arkiv	KKH:s arkiv	Gallerikataloger, dagspress, Libris, matriklar, internet, intervjuer	SCB, biografier, m.m.

Vi försöker fånga in en hel social bana: följa individerna från vaggan, via skolan till konstfältet (eller till andra platser på arbetsmarknaden för dem som inte "lyckas som konstnärer"). Hur göra? För att lösa knuten började vi mitt i detta levnadslopp. Vårt första steg var att kliva ner i skolarkiven och samla in basal information (namn, kön, ålder, konstnärlig inriktning)

om alla de 1 179 studenter som var inskrivna på Konsthögskolan 1939-1986. Nästa steg blev att följa dem framåt i tiden (till höger i figur 3): ut ur skolan till olika positioner i konstens fält eller, om de alls inte lyckades inta positioner i detta fält, till olika områden på den övriga arbetsmarknaden (ett pågående arbete påbörjat våren 2007). Sista steget blir att följa eleverna tillbaka i tiden (till vänster i figur 3) och samla information från folkbokföringsmaterial om deras sociala, utbildningsmässiga och geografiska bakgrund (ett arbete som påbörjas våren 2008).

År 1939 är valt som startår för studien av Konsthögskolan för att få med den första efterkrigsgenerationen i undersökningen. 1947 års män²² var nämligen registrerade på Konsthögskolan mellan 1939 och 1947. Vi avslutar skolundersökningen år 1986 dels för att det från och med denna tid finns heltäckande och detaljerad utbildningsstatistiska data att tillgå från Statistiska centralbyrån, dels för att helt enkelt spara tid och arbete.

Vi väljer att studera konstnärer som "lyckats" i det svenska konstfältet under hela den långa sextioårsperioden 1945-2007. Hur hitta bra indikatorer på att lyckas i konstvärlden? Vi kommer använda multidimensionella kriterier för att definiera framgångsrika och ledande konstnärer i den här studien. En "ledande" konstnär blir därmed en person som uppfyller en rad olika kriterier (vi arbetar för tillfället med ett drygt tiotal indikatorer som kan kombineras på många sätt – mer om dessa indikatorer nedan).

Studien över elever på Konsthögskolan och studien över konstnärer i fältet är relaterade. Hur många av de forna eleverna på Konsthögskolan dyker exempelvis upp i gruppen av "framgångsrika" konstnärer? Hur många av de framgångsrika kommer från andra konstskolor (t.ex. Valand i Göteborg)? Finns det några alternativa banor in till centrala positioner i konstfältet som *inte* går via elitskolor i Sverige eller annorstädes?

Konsthögskolans elever 1939-1986

Följande avsnitt handlar om de elever som var inskrivna på Kungliga Konsthögskolan i Stockholm åren 1939 till 1986 och vad som finns att veta om dem utifrån de källor som finns samlade på skolan. Vi kommer att redogöra för de typer av källor som finns att tillgå, vilken information de omfattar och hur vi avser använda informationen. Därtill presenteras en del preliminära resultat.

Några ord behöver inledningsvis sägas om terminologin. Termen "elev" är informanternas och fältets kulturspecifika benämning på den som går i "skola" för att utbilda sig till konstnär.²³ Sättet att klassificera den i fältet inträdande konstnären *in spe* är förstås en

²² På våren 1947 arrangerade Galleri Färg och Form en generationsrepresenterande utställning under beteckningen Ung Konst. Tio av de elva unga konstnärerna som deltog hade lämnat Konsthögskolan något år tidigare: Liss Eriksson (f. 1919), Randi Fischer (f. 1920), Olle Gill (f. 1908), Knut-Erik Lindberg (f. 1921), Lage Lindell (f. 1920), Pierre Olofsson (f. 1921), Karl Axel Pehrson (f. 1921), Lennart Rodhe (f. 1916), Armand Rossander (f. 1914), Uno Vallman (f. 1913) och Olle Bonniér (f. 1925 och den ende i gruppen som inte hade gått på Konsthögskolan). Arne Jones (f. 1914) tillhörde också gruppen men deltog inte på utställningen. 1947 års män (som de kallats – trots att Randi Fischer deltog som enda kvinna – vid sidan av namn som konkretister och Unga gotiker) hade tagit intryck av den internationella nonfigurativa vågen. Se Martin Gustavsson, *Makt och konstmak. Sociala och politiska motsättningar på den svenska konstmarknaden 1920–1960. Disputationsupplaga*, Stockholm 2002, s. 135ff.

²³ Man kan för övrigt notera att samma språkbruk förekommer på tekniska högskolor, medan det fram till nyligen varit helt frånvarande på universiteten (dagens bruk av termer som "skola", "elever"

viktig social positionsmarkör. Att vara elev innebär inte enbart att vara den som ska *igenom* en statusförändrande och rituell social passage, men också att vara den som genom elevation, år för år, lyfts *uppåt* genom de *hierarkiska* graderna. Att bli antagen till elitskolan är givetvis ett betydelsefullt erkännande, vilket flera av informanterna på skolan påpekar, se Wistmans och Anderssons bidrag nedan, och ett för konstnärslan inledande symboliskt "heligförklarande", en konsekration; och vill man fullfölja liknelsen med den katolska ritualen är det som bekant så att brödet och vinet (hostian och kalken) under nattvarden, efter att de invigts, genom en rituell handling, elevation, lyfts upp. Vi kommer för enkelhets skull att följa det språkbruk som finns vid Kungliga Konsthögskolan i Stockholm och härnäst efter tala om elever.

Material och indikatorer

Ryggraden i den historiska databasen utgörs av de 1 179 elever som var registrerade vid Kungliga konsthögskolan i Stockholm under perioden 1939-1986. Namnen på dessa individer finns tillgängliga dels i tryckta *skolkataloger*, vilka årligen listar alla elever vid de fyra olika utbildningsinriktningarna måleri, skulptur, grafik och arkitektur, dels i två typer av handskrivna register: *elevkort* och *elevmatriklar*. Uppgifterna i dessa tre angivna elevregister har därefter kompletterats genom granskning av Konsthögskolans bevarade *lärrådsprotokoll* för hela undersökningsperioden, samt Kungliga akademien för de fria konsternas (Konstakademins) *årsbok*.²⁴

Databasens kolumner är organiserade runt ett femtontal huvudvariabler vilka i sin tur kan grupperas i ett antal analytiska rubriker. En första grupp variabler avser **personliga uppgifter** som *namn* (efter-, för- och mellannamn; ibland även namnbyte, förändrat civilstånd, flicknamn, ändrad stavning, m.m.); *födelsedatum*; *personnummer* (sporadiskt från 1968, genomgående från 1973); *födelseort*; *födelseförsamling*; *nationalitet* (vid annat medborgarskap än svenskt) och *bostadsadress*. Dessa variabler genererar ett antal ytterligare variabler. Utifrån namn och personnummer kan variabeln *kön* härledas. Bostadsadress kan klassificeras i *bostadsstadsdel*. De personliga uppgifterna är helt avgörande för att kunna spåra individerna i andra register. Namnet är inte alltid unikt utan behöver ibland kombineras med födelseår och eventuellt ytterligare variabler för att identifiera rätt individ. Tack vare de personliga uppgifterna, främst namn, födelseår och födelseort och födelseförsamling, går det även att söka information om individerna i folkbokföringen och finna fram till uppgifter om föräldrarna.

En andra grupp gäller **antagningen till skolan**: *antagningsår*; *antal gånger man sökt* och *namn på förberedande utbildningar*. Genom att kombinera födelseår med antagningsår

och "klass" tas som intäkt på den oönskade "gymnasifiering" som universiteten utsatts för). Vid en presentation av projektet för lärarkåren vid Teaterhögskolan i Stockholm meddelades att den korrekta termen på skolan var "studenter". "Elever" ansågs av många som nedsättande beteckning.

²⁴ De elevmatriklar, elevkort och skolkataloger som täcker perioden 1939-1986 finns tillgängliga i dels Konstakademiens arkiv, dels hos Konsthögskolan. Bakgrunden och skälet till denna separation av arkiv är det sakförhållande att Konsthögskolan fram till 1978 sorterades under Konstakademien – bägge framväxta ur *Kongliga Ritar Akademien*, grundad 1735 för utbildande av konstnärer med uppdrag att utsmycka det kungliga slottet, och den mer formaliserade skepnad som Gustaf III, år 1773, gav densamma under namnet *Kongliga Målare- och Bildhuggare Akademien* – då skolan skiljdes från Akademien i samband med 1970-talets utbildningsreformer och i stället kom under den svenska statens och Utbildningsdepartementets tillsyn och kontroll.

kan *ålder vid antagning* erhållas. Som en egen grupp räknar vi variabler som avser **studierna på skolan**: *utbildningsinriktning* (det förekommer att man byter inriktning, från exempelvis Skulpturskolan till Målarskolan), *examensår*, *deltagande i specifika kurser*, *förlängd inskrivning* och *permissioner*. Utifrån examensår och antagningsår kan *antal år vid skolan* skapas och examensår och födelseår ger *ålder vid examen*. Den typ av information som noteras under denna rubrik är av betydelse för att kunna karakterisera studiegången vid skolan. Hur stort var antalet avhopp, hur såg en ordinär studiegång ut, vilka anledningar fanns för permissioner?

Skolan för också bok över de **symboliska och ekonomiska belöningar** som delas ut under skoltiden (i vissa fall noteras också belöningar som delats ut något år efter examen). Dessa belöningar kan vara av olika slag: stipendier, priser och omnämmanden. De initiala variabler som avser belöningar är *fondens namn*, *utdelningsår* och *eventuell penningssumma*. Det är inte ovanligt att en elev erhåller många belöningar och detta ger anledning att skapa ett antal ytterligare variabler som *antal belöningar*, *totalt erhållen summa*, *genomsnittlig summa per belöning*. I och med att belöningarna kan vara av olika slag kan de även klassificeras dikotomt, *erhållit ett resestipendium*, *erhållit stipendium X*, *erhållit stipendium Y*.

Vidare noteras eventuella **utlandsvistelser** som kan ses som en indikator på olika typer av tillgångar beroende på arten av vistelsen: internationellt utbildningskapital (utlandsstudier), internationellt konstnärligt kapital (vistelse i konstcentra som Paris, Berlin eller New York eller i områden som anses konstnärligt intressanta) eller ett mer generellt internationellt symboliskt kapital. Utlandsvistelserna sker ibland i skolans regi, ibland via eget initiativ och finansiering. För varje utlandsvistelse har fyra variabler skapats: *ort*, *land*, *år* och *typ av vistelse*.²⁵

Som en egen kategori har vi slutligen **position/uppdrag**. Bland de mer frekventa finns uppdrag som "ateljéordningsman" eller elevrepresentant i olika beslutsorgan vid skolan. Det finns inga noteringar av denna typ under de första decennierna utan uppgifterna dyker upp först under slutet av 1960-talet, sannolikt i och med att krav reses i högskolevärlden på ökat studentinflytande.

Att definiera en population och att periodisera materialet

Valet av tidsperioden 1939 till 1986 har motiverats ovan. Efter att perioden avgränsats har ytterligare ett antal avgränsningar gjorts. Vi har valt att endast ta med de *ordinarie* eleverna vid skolan och endast vid sektionerna Målarskolan, Skulpturskolan och Skolan för grafisk konst. (Databasen innehåller inte *temporära* elever eller elever vid Arkitekturskolan.) Anledningen till att vi har uteslutit de temporära eleverna är att det är svårt att säga något om dessa elevers status, sannolikt har de varit på skolan som gäststudenter och haft sin utbildningsmässiga hemvist på andra skolor, och det är inte rimligt att anta att erfarenhe-

²⁵ För att undersöka resandet som en möjlig indikator på sätt att ackumulera skolrelaterat internationellt kapital av olika slag finns i Konstakademiens arkiv en samling bevarade *resebrev* insända till skolan av elever på resa i Sverige eller utomlands. Detta är en källa rik på data för studium av favoritresemål, skrivefärdigheter och diskursiva genrer. Somliga elever skriver till skolan i en ton som leder tankarna till "upptäcktsresanden" eller "reportern", andra brukar en mer litterär stil. Någon är den ambitiösa eleven uppenbart förtjust över att kunna sätta sina nyvunna färdigheter i bruk genom kommentarer om arkitektur, kända konstverk eller kafélivet bland intellektuella i Paris' "existentiella kretsar". Brev förekommer också med bevarade bifogade kartor, skisser och akvareller.

terna från Konsthögskolan har varit den mest betydande för deras livsbana. Skälet till att vi har valt att inte ta med elever vid Arkitekturskolan är att dessa skiljer sig markant från de tre övriga i sina framtida yrkesbanor. De är primärt inriktade på karriärer som arkitekter och siktar inte på en konstnärlig bana i den meningen som elever vid de andra tre sektionerna gör.

Efter att ha bestämt populationen till alla *ordinarie* elever vid någon av de tre sektionerna Målarskolan, Skulpturskolan och Skolan för grafisk konst under åren 1939 till 1986 gjordes en genomgång av alla de namn som noterats i databasen. Ett fåtal namn gallrades bort eftersom det var frågan om dubbleringar, elever förekom helt enkelt i materialet under olika namn på grund av namnbyte i samband med giftermål eller av andra orsaker. I dagsläget omfattar databasen 1 179 elever.

Nästa fråga att ta ställning till är huruvida materialet ska periodiseras och i så fall på vilket sätt. Vi har valt en övergripande indelning (som vi även avser använda för analyser av konstnärerna i fältet) i fyra perioder baserad på förändringar inom konstvärlden som i viss mån också svarar mot vidare samhällsförändringar. En första tidsgräns har satts vid året 1962. Då rasade *den stora konstdebatten* initierad av Ulf Lindes bok *Spejare och Moderna Museets inköpspolitik och utställningar*. Tiden fram till 1962 karakteriserar vi som dominerad av *Efterkrigsmodernism*. Den efterföljande femtonsårsperioden (1962-1976) präglas av en *Politisk radikalism*. *Postmodernism*, som sätter avtryck på perioden 1977-1991, bryter med det politiska och omdefinierar konstabegreppet radikalt, exempelvis uttryckt i Postmodernismdebatten 1987 med Lars O Eriksson som den store härföraren. Den sista perioden, som sträcker sig från 1992 fram till i dag, menar vi präglas av *Internationalism*, ett öppnande av konstvärlden mot den internationella konstscenen.

Vad gäller eleverna på skolan har vi här valt att dela in dem med en förskjutning om fem år. För att fånga dem som kommer ut 1962 har vi tagit sikte på dem som tas in på skolan fem år tidigare, dvs. 1957.²⁶ På motsvarande sätt har vi utgått från dem som antogs 1972 för att fånga dem som med störst sannolikhet gick ut 1977. Vi har med detta sätt att räkna urskiljt tre grupper av elever baserade på antagningsåret: de som antogs fram till 1956 (och gick ut modalt sett fram till 1961), antagna 1957-1971 (examen 1962-1976) och antagna 1972-1986 (examen 1977 och framåt). Denna indelning blir dock något skev. Den första gruppen sträcker sig från en person som antagits 1931 till de som antagits drygt 25 år senare. Vi har därför delat gruppen i två, de som antagits fram till 1941 (konstnärer som snarast trädde ut ur skolan och in i konstfältet under en era som präglades av "mellankrigstidsmodernism") och de som antagits mellan 1942 och 1956 (en period som formade "efterkrigstidsmodernister"). Därmed erhålls en indelning i fyra grupper, där de tre sista omfattar 15 år vardera och den första 11 år (denna period omfattar inte heller alla som antagits under de angivna åren utan endast dem som var registrerade på skolan från 1939 och framåt).

Här presenteras resultaten uppdelade på de fyra perioderna, se tabell 1.

²⁶ Att vi inte valt examensåret beror på att alla i kohorten inte tagit en examen.

Tabell 1. Elevantal och könsfördelning. Kungl. Konsthögskolan i Stockholm. Periodiserat.

Antagningsår	Uppskattat examensår	Inträde i fältet under period präglad av	Män	Kvinnor	Totalt	Andel män	Andel kvinnor	Total
1931-1941	1936-1946	(Mellankrigstidsmodernism)	90	49	139	64,7	35,3	100,0
1942-1956	1947-1961	Efterkrigstidsmodernism	225	85	310	72,6	27,4	100,0
1957-1971	1962-1976	Politisk radikalism	246	121	367	67,0	33,0	100,0
1972-1986	1977-1991	Postmodernism	198	165	363	54,5	45,5	100,0
Totalt			759	420	1 179	64,4	35,6	100,0

Av tabell 1 framgår att de två sista perioderna nästan är identiska i storlek: 367 respektive 363, vilket ger ett genomsnitt per år på 24 elever. Elevkohorten 1942-1956 är något mindre med 310 (21 per år). Vid en närmare granskning av antagningssiffrorna ser man en topp i antagningen i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet (ett löpande genomsnitt över fem år ligger här på runt 30 antagna) och två dalar, en i början av 1940-talet (strax över 15 antagna) och en i slutet av 1950-talet (17-18 antagna). Från 1939 till 1986 är antalet antagna i genomsnitt 23 elever per år.

Tabellen visar också att det rådde en manlig dominans bland de antagna eleverna till Konsthögskolan under hela den period som här står i fokus, männen utgör 64 procent. Männen procentuella försprång krymper dock väsentligt över tid: (om vi bortser från den första perioden) från 73 procent åren 1942-1956 till 54 procent åren 1973-1986.

Efter denna första karakteristik av eleverna följer några preliminära analyser. Att det är preliminära uppgifter som här behandlas kan inte nog understrykas – databasen innehåller i skrivande stund information i 400 kolumner om 1 179 elever och samtliga dessa uppgifter har ännu inte fullständigt hunnit systematiseras eller studeras närmare. Fyra teman är dock i dagsläget bättre kartlagda än andra: 1) vad för konstnärliga utbildningar eleverna har gått innan de lyckades komma in på Konsthögskolan, 2) hur många gånger de har sökt till Konsthögskolan, 3) vilka belöningar eleverna har tilldelats under sin tid innanför Konsthögskolans väggar och 4) hur många år deras studier har tagit. Med hjälp av enkla korstabeller kan en hel del intressanta resultat avseende förändringar över tid och skillnader beroende på kön utläsas.

Att knacka på dörren till skolan

Konsthögskolan är och har varit, som tidigare har framgått, en skola där många av dem som lockas att söka inte kommer in, utan fastnar utanför portarna. När en person slutligen blir antagen som elev till skolans i regel femåriga utbildning är det således långtifrån ovanligt att han eller hon tidigare har genomgått en eller flera andra konstnärliga utbildningar, möjligen för att meritera sig ytterligare eller i väntan på att återigen söka efter ett negativt besked. Dessa utbildningar kan därmed, givet fokuseringen på Konsthögskolan, betecknas *förbere-dande utbildningar*. Bland informationsmängden i databasen finns uppgifter för cirka 90 procent av skolans elever (1 040 av 1 179) om vad för och hur många förberedande

utbildningar de som antas som elever uppvisar som meriter och hur många gånger de sökt till skolan.

Den ökade betydelsen av förberedande konstutbildningar

I tabell 2 nedan presenteras hur många förberedande utbildningar elever antagna under fyra perioder uppvisat. En stor andel – närmare bestämt 33 procent (345 av 1 040) – av dessa elever har inte tidigare läst vid någon annan konstnärlig utbildning. Denna bild förändras dock kraftigt över tid, det är framför allt under den andra perioden det är mycket vanligt att de antagna saknar tidigare formella konstmeriter, med en andel av 65 procent (157 av 240). Andelen "autodidakter" sjunker sedan till 31 procent (99 av 318) för perioden 1957-1971 och vidare till endast 7 procent (25 av 349) perioden 1972-1986. I takt med att frånvaron av tidigare konstnärliga utbildningar minskar, ökar också antalet förberedande utbildningar eleverna har genomgått, vilket uttrycks tydligast i kolumnen för 3 eller fler förberedande utbildningar – endast 1 elev av de 240 antagna mellan 1942 och 1956 jämfört med 18 procent (64 av 349) för den sista studerade perioden. Konstnärerna som trädde in i konstfältet under en era präglad av "postmodernism" hade alltså fler utbildningsår – på skolor – i bagaget än konstnärerna som trädde in i konstfältet under en era präglad av "efterkrigstidsmodernism" (den sistnämnda gruppens förberedande studier var snarare förlagda hos enskilda konstnärer än på olika skolor – se nedan).

Tabell 2. Antal förberedande utbildningar för antagna elever. Kungl. Konsthögskolan i Stockholm. Periodiserat.

Antagningsår	Uppskattat examensår	Inträde i fältet under period präglad av	Antal förberedande utbildningar				Summa
			0	1	2	3 eller fler	
1931-1941	1936-1946	(Mellankrigstidsmodernism)	64	51	15	3	133
1942-1956	1947-1961	Efterkrigstidsmodernism	157	64	18	1	240
1957-1971	1962-1976	Politisk radikalism	99	120	72	27	318
1972-1986	1977-1991	Postmodernism	25	119	141	64	349
Total			345	354	246	95	1 040

Här bör dock läsaren vara medveten om att för den andra perioden saknas ansökningsinformation om eleverna för tre år (1951, 1954 och 1955) samt för den tredje perioden ett år (1961), varför antalet förberedande utbildningar som eleverna totalt gått under dessa perioder (perioderna präglade av "efterkrigstidsmodernism" och "politisk radikalism") sannolikt är för lågt räknat. Bilden från tabell 2 kvarstår dock om antalet förberedande utbildningar per elev studeras: *de ökar över tid*. Bortsett från den första perioden (1931-1941) som har ett genomsnitt på 0,7 förberedande utbildningar, ökar genomsnittet från 0,4 utbildningar per antagen elev via 1,1 (1957-1971) till 1,7 under den sista perioden (1972-1986). I antalet förberedande utbildningar finns också en skillnad

mellan män och kvinnor. Kvinnor uppvisar i samtliga perioder ett högre genomsnittligt antal förberedande utbildningar än vad deras manliga kamrater gör.²⁷

De enskilda förberedande utbildningarna är även de intressanta att studera i sig eftersom de säger någonting väsentligt om vägarna in i det konstnärliga fältet. Bland de förberedande utbildningarna finns fyra verkliga giganter, där *Konstfack* i Stockholm tronar majestätiskt i toppen. Hela 36 procent (227 av de 695 som uppvisar en eller flera förberedande utbildningar) av eleverna har läst någon utbildning på denna skola. Tillsammans med *ABF*-utbildningarnas (Arbetarnas Bildningsförbund) 12 procent (84 av 695), *Gerlesborgsskolans* 12 procent (82 av 695) och *Nyckelviksskolans* 7 procent (46 av 695) innebär detta att 66 procent av de antagna sökande med någon konstnärlig utbildning har gått på någon av dessa fyra skolor. Det är framför allt under den tredje (jfr "politiskt radikala") och fjärde (jfr "postmoderna") perioden som skolorna är dominerande. Utmärkande för de första två perioderna är att samtliga 33 antagna som redovisar någon form av intyg från enskilda konstnärer återfinns bland dem antagna före 1957. Detta, och att floran av förberedande utbildningar ökar kontinuerligt över tid, kan visa på en institutionalisering av konstnärlig utbildning vid sidan om den sedan länge redan etablerade Konsthögskolan – från att hugade konstnärer studerar mer eller mindre privat hos någon etablerad konstnär dyker det över tid upp en hel kader med folkhögskolor med konstnärlig inriktning, regionala konstutbildningar och större konstkolor som lockar många elever.

Vi finner också bland de förberedande utbildningarna dagsländer: konstutbildningar som under en mycket begränsad tid, förmodligen genom att på ett eller annat sätt lyckas ligga "rätt" i tiden, förser Konsthögskolans antagna elever med erfarenheter de redovisar i sina ansökningar. Ett bra exempel på detta är *Enskede yrkesskola* som dyker upp för första gången 1968, när hela sex elever antagna detta år (av totalt 28) har gått där en eller två terminer. Året efter (1969) hänvisar tre antagna elever till samma skola och två år senare (1971) ytterligare två. Sedan – för övrigt i samband med att den politiskt radikala eran börjar ebba ut – försvinner skolan igen från de antagna elevernas meriter. En annan märkbar linje är en viss akademisering bland de sökande. Under de första två perioderna hänvisar ingen av de antagna till konsthistoriska studier på universitet, något som 3 procent (8 av 318 med förberedande utbildningar) under den tredje perioden och 8 procent (27 av 349) under den sista gör. Konstnärerna som trädde in i konstfältet under en era präglad av "postmodernism" var alltså mer teoretiskt skolade än tidigare generationer som gått på Konsthögskolan.

Ökat antal försök att ta sig in

Med tanke på hur individer som söker sig till Konsthögskolan tycks bli mer och mer konstnärligt meriterade över åren och att en större andel av de antagna eleverna har gått på förberedande utbildningar, tycks det inte vara en djärv hypotes att misstänka att de därmed också borde söka till Konsthögskolan ett ökande antal gånger. Med högre söktryck och mer meriterade sökande skulle det enligt detta resonemang bli svårare att komma direkt in på skolan. Dock visar tabell 3 nedan att andelen antagna studenter som aldrig tidigare har sökt till Konsthögskolan, som med andra ord antas på sitt första försök, är relativt konstant över

²⁷ Under den första perioden har kvinnorna gått i genomsnitt 0,83 förberedande utbildningar mot männens 0,59. För den andra perioden är siffrorna 0,55 mot 0,39 och för den tredje 1,15 mot 1,07. Under den fjärde perioden är skillnaden också påtaglig, 1,90 mot 1,59.

tid och varierar snävt kring 46 procent (472 av 1040). Samtidigt framgår att de som inte kommit in på första försöket över tid söker allt fler gånger. Andelen elever som har sökt minst tre gånger stiger från första periodens 4 procent (5 av 133) till 7 procent (17 av 240) för den andra perioden och 7 procent för tredje perioden (23 av 318) upp till den fjärde periodens 16 procent (55 av 349). Under den sista perioden, då de konstnärer formades som gjorde inträden på ett mer postmodernt präglad fält, är det uppenbarligen inte längre ovanligt med enträgna sökande.

Tabell 3. Elevernas antal ansökningar före slutgiltig antagning. Kungl. Konsthögskolan i Stockholm. Periodiserat.

Antagningsår	Uppskattat examensår	Inträde i fältet under period präglad av	Antal tidigare ansökningar				Summa
			Ej sökt tidigare	Sökt en gång	Sökt två gånger	Sökt tre ggr eller fler	
1931-1941	1936-1946	(Mellankrigstidsmodernism)	62	43	23	5	133
1942-1956	1947-1961	Efterkrigstidsmodernism	111	76	36	17	240
1957-1971	1962-1976	Politisk radikalism	142	98	55	23	318
1972-1986	1977-1991	Postmodernism	157	77	60	55	349
Total			472	294	174	100	1 040

Det genomsnittliga antalet ansökningar ökar motsvarande från 0,81 (1931-1941), och 0,84 (1942-1956) till 0,89 (1957-1971) upp till 1,20 (1972-1986). Kvinnorna söker i genomsnitt fler gånger än männen (1,04 mot 0,94), men bilden är inte entydig. Under den första perioden är det tydligt att kvinnorna sökt fler gånger (1,00 mot 0,71), medan männen faktiskt sökt något fler gånger under den sista (jfr "postmoderna") perioden (1,24 mot 1,16). Den andra perioden visar ingen tydlig skillnad mellan könen, (0,86 för kvinnorna och 0,85 för männen). Däremot är det en klar skillnad under den tredje (jfr "politiskt radikala") perioden till männens förmån (0,85 mot 0,98). Märk väl att vi här talar om hur många gånger de som väl har kommit in har sökt. Bilden blir sannolikt annorlunda om vi skulle utgå från alla sökande till skolan. Vi har för avsikt att för ett antal år göra denna typ av analys för att få en bättre bild över dem som inte kommer in. Detta kommer även ge oss mer information om dem som kommer in. Är det så att kvinnor, som under större delen av perioden är färre på skolan, också söker i mindre utsträckning, eller har de svårare att ta sig in än männen? Finns fluktuationer i söktrycket och hur kan i så fall det förstås? Påverkar detta sannolikheterna för olika grupper att ta sig in?

De som antas till skolan är i genomsnitt något äldre ju längre fram i tiden vi kommer (se tabell 4). Den genomsnittliga antagningsåldern låg under den första perioden på 23,8 år och ökade successivt under kommande perioder till 24,0, 24,3 och 25,2 år, dvs. en total ökning med 1,4 år. Intressant nog ökar kvinnornas genomsnittsålder mer än männens. Från att i genomsnitt varit yngre (23,5 mot 24,0 år) under den första perioden har kvinnorna en högre genomsnittsålder under den sista perioden (25,6 mot 24,8 år). Denna förskjutning kan inte förklaras av att kvinnorna går fler förberedande utbildningar, det gör de under samtliga perioder, och inte heller av att kvinnorna söker fler gånger, männen söker faktiskt fler gånger under den sista perioden (då "postmodernister" formades). Vi har svårt att i dagsläget

presentera någon rimlig förklaring till att kvinnornas antagningsålder ökar mer än dubbelt så mycket som männens.

Tabell 4. Elevernas genomsnittliga antagningsålder. Kungl. Konsthögskolan i Stockholm. Periodiserat.

Antagningsår	Uppskattat examensår	Inträde i fältet under period präglad av	Kön	N	Medelålder	Standardavvikelse
1931-1941	1936-1946	(Mellankrigstidsmodernism)	Män	90	24,0	4,5
			Kvinnor	49	23,5	4,5
			Total	139	23,8	4,5
1942-1956	1947-1961	Efterkrigstidsmodernism	Män	225	24,2	3,7
			Kvinnor	85	23,5	3,3
			Total	310	24,0	3,6
1957-1971	1962-1976	Politisk radikalism	Män	246	24,3	3,3
			Kvinnor	121	24,2	4,3
			Total	367	24,3	3,6
1972-1986	1977-1991	Postmodernism	Män	198	24,8	3,3
			Kvinnor	165	25,6	3,7
			Total	363	25,2	3,5
Total			Män	759	24,4	3,6
			Kvinnor	420	24,5	4,0
			Total	1 179	24,4	3,7

Skolåren

Väl inne på skolan väntade, som Wistmans, Anderssons och Edling och Börjessons artiklar i detta nummer visar, ett antal på många sätt omtumlande år. Mot bakgrund av informanternas livliga, detaljrika och känslomässigt laddade beskrivningar av livet på skolan är det anmärkningsvärt att så lite om skolåren finns noterat i arkivrullarna.²⁸ Det som finns att tillgå för statistiska analyser är som vi nämnt ovan endast information om belöningar, noteringar om permissioner och uppdrag, samt spridda anteckningar om vissa genomgångna kurser. Möjligen skulle en än mer noggrann genomgång av lärarrådsprotokollen ge ytterligare information möjlig att systematisera för statistiska analyser. I det följande ska vi emellertid presentera några första försök att säga något om tiden på skolan utifrån det knapphändiga material som dock finns att tillgå.

Skolgångens krokiga vägar

Till att börja med kan konstateras att inte alla elever följer den tänkta studiegången om fem år. Av de 1 065 elever som vi i dagsläget har uppgift om när de lämnar skolan är det 64 procent som tillbringar fem år i skolan. Tretton procent finns upptagen i elevmatriklarna mindre än fem år och hela 23 procent som noteras i fler än fem år. Andelen som befinner

²⁸ Marta Edling och Maria Görts har noterat att de högre konstnärliga utbildningarna lämnar förvånansvärt få skriftliga spår efter sig. Ofta krävs ett mödosamt arbete för att samla information om exempelvis en sådan central aspekt av skolans verksamhet som undervisningen.

sig i skolan mer än fem år minskar över tid (se tabell 5). Av eleverna antagna under den första perioden, åren 1931-1941, är det hela 53 procent (73 av 138)²⁹ som tillbringar mer än fem år på skolan. Denna andel sjunker sedan successivt under de följande perioderna: 25 procent (77 av 310), 19 procent (68 av 366) och 12 procent (29 av 251). Vidare ökar över tid andelen som går i skolan just fem år: 35 procent (48 av 139), 60 procent (187 av 310), 71 procent (261 av 366) och 72 procent (181 av 251). De som befinner sig mindre fem år på skolan pendlar mellan 10 och 16 procent.

Tabell 5. Elevers antal år på Kungl. Konsthögskolan i Stockholm. Periodiserat.

Antagningsår	1931-1941	1942-1956	1957-1971	1972-1986	Totalt
Uppskattat examensår	1936-1946	1947-1961	1962-1976	1977-1991	
Inträde i fältet under period präglad av	(Mellankrigstids-modernism)	Efterkrigstids-modernism	Politisk radikalism	Post-modernism	
Ej uppgift	1	0	1	112	114
Under fem år	17	46	37	41	141
Fem år	48	187	261	181	677
Över fem år	73	77	68	29	247
Totalt	139	310	367	363	1 179

En återkommande uppgift i elevmatriklarna är de ofta förekommande permissionerna som skolan beviljar eleverna, och som också förklarar den stora andel studenter som överskrider de fem åren. Permissionerna kan vara specificerade som "värnplikt" eller "barnsbörd", men också som "beredskaps-/militärtjänst", "havandeskap", "vård av barn", "sjukdom", "saknar bostad", "ekonomiska skäl/svårigheter", "personliga skäl", eller "utrikes resa". Tyvärr saknas ibland ett angivet skäl.³⁰

Även om permissionerna av förklarliga skäl inte säger mycket om studielivet på skolan, säger de en del om under vilka villkor studenterna studerade och vilka legitima skäl som fanns för att inte vistas vid skolan. Vissa typer av permissioner betingas av yttre faktorer, det var framför allt under den första och delvis andra perioden som permissioner på grund av militärtjänstgöring var aktuell (se tabell 6). Få elever var permitterade på grund av ekonomiska orsaker (totalt 22 elever) och detta skedde främst under de två första perioderna. Efter det generella studiemedlets införande 1965 går antalet ner (4 under den tredje perioden och 1 under den sista). Däremot blir det vanligare att eleverna permitterades för att arbeta i stället för att studera, från 1 elev under första perioden till 12 under sista. Två ytterligare kategorier permissioner som ökar tydligt över åren är frånvaro relaterad till barnafödande (2 och 3 under de första två perioderna mot 16 och 17 under de två sista) och privata skäl (från ej förekommande under den första perioden till 21 elever under den sista). Samtidigt sjunker antalet elever permitterade för sjukdom (hela 19 elever under den andra perioden mot 4 och 5 under de sista två). Möjligen sker en omklassificering av orsakerna, sjukdomar

²⁹ Vi har för att kunna jämföra perioderna räknat andelarna utifrån de studenter som vi i dagsläget har uppgift om antal år på skolan.

³⁰ De nämnda lärarrådsprotokollen har tillfört uppgifter om permissionernas natur och projektets intervjuer med tidigare Konsthögskoleelever tar också upp frågan.

betraktas allt mer som privata skäl. Ser vi slutligen till permissioner med anledning av utlandsvistelser, resor eller studier, framträder två perioder som mer utlandsorienterade än de övriga två. Under den andra perioden (då "efterkrigstidsmodernister" formades) är det 41 elever som är permitterade för att förkovra sig utomlands och motsvarande siffra är för den sista perioden (då "postmodernister" gick på skolan) 30 elever. Till viss del kan detta förstås utifrån en öppenhet mot omvärlden efter andra världskriget och en påbörjad globalisering under den sista perioden, men det är ändå anmärkningsvärt att den tredje, "politiskt radikala", perioden endast omfattar 17 elever som permitteras för utlandsvistelser. Elevernas och skolans transnationella strategier förtjänar att utforskas vidare.

Tabell 6. Elevers permissioner. Kungl. Konsthögskolan i Stockholm. Periodiserat.

Antagningsår	1931-1941	1942-1956	1957-1971	1972-1986	Totalt
Uppskattat examensår	1936-1946	1947-1961	1962-1976	1977-1991	
Inträde i fältet under period präglad av	(Mellankrigstidsmodernism)	Efterkrigstidsmodernism	Politisk radikalism	Postmodernism	
N	139	310	367	363	1 179
Ospecificerat	13	37	16	18	84
Studier	1	6	9	6	22
Militärtjänstgöring	22	27	12	7	68
Utlandsresa	0	11	3	7	21
Utlandsstudier	0	32	14	24	70
Ekonomi	6	11	4	1	22
Arbete	1	3	9	12	25
Familj	1	3	4	4	12
Privat	0	5	4	21	30
Barn	2	3	16	17	38
Sjukdom	4	19	4	5	32
Familj – totalt	7	29	28	47	111
Ekonomi – totalt	7	13	13	13	46
Utland – totalt	0	41	17	30	88
Totalt	44	135	89	104	372

Belöningar

Bristen på material kring livet på skolan kompenseras till viss del av informationsomfånget om framför allt belöningar. Den uppbyggda databasen rymmer nu en stor mängd registrerade lovord, hedersomnämningar och stipendier som skolan tilldelat sina konstnärselever.³¹ Ser vi till den sammantagna mängden monetära belöningar som distribueras via elevstipendier får vi en överblick av något som liknar en gävakultur härstammande från donationer som Konstakademien administrerar och som sammantagna bildar förhållandevis

³¹ Dessa data ger en initial inblick i en värld rik på symboliskt och materiellt flöde från Akademi och skola till elev – och tillbaka, som i de fallen när de hyllade konstnärerna senare blir invalda ledamöter i Konstakademien och vid sitt inträde reciprociterar med ett personligt "receptionsstycke" att läggas till Akademiens värdefulla konstsamling.

stora reserver fonderat kapital. Elevstipendierna, som i många fall är relativt små i finansiella termer, bär i de flesta fall namnet på den ursprungliga donatorn. Om egenskapen att vara donator skänker symboliskt kapital i denna värld, kan detsamma också gälla för innehavaren av ett ansett värdefullt stipendium, stipendiaten, och stipendiet kan i sådana fall fungera som en indikator på en sorts skolrelaterat konstnärligt kapital.³²

Att belöningarna var rikligt förekommande framgår med all tydlighet av tabell 7.

Tabell 7. Antal utdelade belöningar, genomsnittligt antal belöning per elev, totalt belopp per elev och genomsnittligt belopp per elev och belöning. Periodiserat.

Antagningsår	Uppskattat examensår	Inträde i fältet under period präglad av	Antal belöningar	Genomsnittligt antal per elev	Total summa per elev*	Genomsnittligt belopp per elev och belöning*
1931-1941	1936-1946	(Mellankrigstidsmodernism)	329	2,4	1 315	385
1942-1956	1947-1961	Efterkrigstidsmodernism	841	2,7	1 707	469
1957-1971	1962-1976	Politiskradikalism	1 081	2,9	4 100	1 503
1972-1986	1977-1991	Postmodernism	1 381	3,8	23 310	5 732
Total			3 632	3,1	9 325	2 473

* Endast baserad på belöningar i kontanta medel; omnämmanden och vistelsestipendier exkluderade.

Under hela tidsperioden mellan 1939 och 1986 delades inte mindre än 3 632 belöningar ut. Det är således ett stort antal belöningar, med tanke på att de har 1 179 potentiella mottagande elever att fördelas på. Det är tydligt att antalet belöningar som delas ut ökar över tid, från 841 för den första femtonårsperioden 1942-1956 (jfr "efterkrigstidsmodernism") till 1 081 under 1957-1971 (jfr "politisk radikalism") för att slutligen nå 1 381 under den sista perioden (jfr "postmodernism"). I och med att antalet studenter var likartat under de två sista perioderna och något lägre under perioden 1942-1957 kan vi sluta oss till att studenterna över tid fått sig tilldelade fler belöningar per individ. Det genomsnittliga antalet belöningar per elev ökar från 2,4 via 2,7 och 2,9 till 3,8. Förändringen kan också illustreras av att under den första perioden får ingen elev fler än 7 belöningar, under perioden därpå följande 8, sedan 9 belöningar för att nå som flest, 18 stycken under den sista perioden.

Vid en jämförelse av de utdelade summorna över tid utifrån löpande priser (redovisas i tabell 7) ser vi, föga förvånande, en kraftig ökning av de totala beloppen från ett ge-

³² Elevstipendiernas eventuella sociala särskiljningsförmåga måste emellertid undersökas vidare. Informanter vid Konstakademien har pekat på troligheten att elevstipendierna i dessa dagar är jämnt distribuerade bland eleverna – vilket dock inte utesluter att vissa stipendienamn ändå kan bära på fältspecifikt aktiva historiska och symboliska associationer. En snabb titt på Konsthögskolans hemsida visar att några sistaårselever på skolan som publicerar sina CV på webben, listar namnen på mottagna elevstipendier. Hur vanligt detta är, och om det görs för omvärlden snarare än konstvärlden, och hur den senare ser på sådant, återstår att utreda. Denna fråga och andra som rör administrationen av elevstipendier och den eventuella värdehierarkin mellan dem följs upp i dialog med Konsthögskolans aktuella lärarråd, genom arkiverade lärarrådsprotokoll, och för mer subjektiva perspektiv via intervjuer med nuvarande och tidigare elever.

nomsnittligt belopp på 1 315 kronor under den första perioden till 23 310 kronor under den sista perioden. Det maximala belopp som någon student fått sig tilldelat är relativt lika under de tre första perioderna (dryga 10 000 under den tidigaste perioden, 11 000 under den andra och närmare 16 000 under den tredje) för att skjuta i höjden under den sista perioden med 89 000.

Studerars perioderna var för sig går det att utläsa ett mönster i skillnader i erhållna belöningar mellan manliga och kvinnliga elever som är mycket intressant (ej redovisat i tabellform). Under den första perioden (då "mellankrigstidsmodernisterna" danades) fick männen fler och större stipendier per elev och därmed också en större totalsumma under sin studietid. I genomsnitt fick den manliga eleven sammanlagt drygt 1 600 kronor medan den kvinnliga belönades med knappt 650 kronor. Mannen fick i genomsnitt 2,6 belöningar och kvinnan 1,9. Till den andra perioden (då "efterkrigstidsmodernisterna" formades) har en förändring skett så tillvida att män och kvinnor nu i genomsnitt fick lika många belöningar (2,7 och 2,8); uppenbarligen råder under perioden en numerär jämlikhet. Det lika antalet motsvaras också av jämlika summor (båda könen fick dryga 1 700 kronor). Under den tredje perioden (den "politiskt radikala") fick män och kvinnor lika många belöningar i genomsnitt, 2,9 stycken, men männen erhöll något mer i kronor och ören, cirka 4 150 mot cirka 4 000. Därefter (under perioden då "postmodernister" var på skolan) skedde ännu en viss förskjutning. Kvinnorna erhöll både fler, i genomsnitt 4,2, och större, sammanlagt nästan 24 500 kronor, belöningar än männen som fick 22 200 kronor uppdelat på 3,5 belöningar.

Konstnärerna i fältet 1945-2005

Hur avgöra vilka konstnärer, forna elever på Konsthögskolan och andra, som "lyckas" i konstens fält? I detta projekt kommer vi att arbeta med multidimensionella kriterier för att definiera framgångsrika och ledande konstnärer. En "ledande" konstnär blir därmed en person som uppfyller en rad olika kriterier.

För närvarande arbetar vi med 13 olika kriterier grupperade under tre block: 1) Utställningsverksamhet, stipendier och försäljning, 2) Konstkritiskt erkännande och 3) Positioner och uppdrag (se tabell 8 nedan). Ambitionen är att fånga såväl materiella som symboliska framgångar. Ibland sammanfaller de två formerna av belöningar, ibland pekar de åt olika håll.

Tabell 8. Indikatorer över framgång i konstfältet.

Nr	Indikator	Antal, cirka
	Utställningsverksamhet, stipendier och försäljning	
1	Ställt ut på de mest centrala gallerierna i Stockholm	32 gallerier
2	Ställt ut på de centrala konsthallarna i Stockholm	5 konsthallar
3	Utställt på/sålt till museum i Sverige	5 museer
4	Utställt på/sålt till museum utanför Sverige	6 museer
5	Ställt ut på internationella mässor, biennaler etc.	9 mässor
6	Sålt till/fått offentliga utsmykningsuppdrag av Statens konstråd	1 statligt konstråd
7	Fått stipendier och priser	80 stipendier
	Konstkritiskt erkännande	
8	Recenserad av de mest betydelsefulla konstkritikerna i dagspress och konstitidskrift	10 kritiker
9	Mottagen i en prestigefull konstitidskrift	6 tidskrifter
10	Egna texter eller publikationer författade av andra (konstböcker, monografier etc.)	5 typer av publikationer
	Positioner och uppdrag	
11	Utbildningspositioner (rektor, styrelsemedlem, professor, lärare etc.)	10 lärosäten
12	Administrativa uppdrag och positioner	12 organisationer
13	Medlem i olika förbund/organisationer	2 förbund/organisationer

Anmärkning: Kursiverade indikatorer diskuteras nedan. Jämför även Appendix.

Vissa gallerier, för att ta ett exempel från det förstnämnda blocket "Utställningsverksamhet, stipendier och försäljning", ger främst ett symboliskt erkännande när de är nyetablerade (unga och fattiga företagare) och ett mer markerat ekonomiskt erkännande under senare perioder av sin livscykel (näringsidkare som förmått överleva på marknaden). Somliga gallerier lyckas stundtals förena hög symboliskt och materiell utdelning. Arbetet pågår med att samla in information om de cirka 30 gallerier – centrala under olika delar av vår undersökningsperiod 1945-2005 – och den handfull konsthallar som ingår i vår studie. Arbetet med de övriga indikatorerna under nämnda block befinner sig i olika skeden från ännu inte påbörjat till mer eller mindre avklarat. Vi kan här endast presentera några tentativa resultat från en av indikatorerna på listan: konstnärer som i konkurrens har lyckats få centrala stipendier.

Arbetet med att samla in information om indikatorerna under det tredje blocket "Positioner och uppdrag" har inte påbörjats men väl arbetet med indikatorerna under det andra blocket "Konstkritiskt erkännande". Några preliminära resultat presenteras likaså nedan.

Att träda in i fältet – och lyckas i kampen om stipendier

Meddelanden från Kungliga Akademien för De fria konsterna är ett slags kombinerad årsberättelse och matrikel för Kungliga Akademien för de fria konsterna. Här listas bland annat, vid sidan av de mest betydelsefulla elevstipendierna (jfr ovan), alla stipendier som Konstakademien delat ut ur olika donationsfonder till *praktiserande* konstnärer, samt namn på själva stipendiaterna. Under perioden 1945-2006 delades totalt 2 362 stipendier ut till

1 421 konstnärer. Vi möter inga autodidakter i denna skara. Endast personer med konstnärlig utbildning – på Konsthögskolan i Stockholm eller annanstans – kunde nämligen söka Konstakademiens allmänna stipendier.

Vår utgångspunkt är att stipendievärlden var både ekonomiskt och symboliskt hierarkiserad: några stipendier omfattade stora belopp i kronor (exempelvis Schockpriset³³), andra stipendier var mer ekonomiskt blygsamma (exempelvis Carl Larssons fond) men likväl förknippade med ett högt symboliskt prestigevärde. Att såväl de utdelade stipendiernas namn som de mottagande stipendieters namn ges central plats i Konstakademiens årsbok pekar på dess symboliska betydelse.³⁴ Vi har dock ännu inte kunnat göra någon konsekvent rangordning av de 68 fonder som ingår i materialet efter deras prestigeladdning i konstfältet. Men så småningom kommer vi dock – med konstvetares och konstnärers hjälp – kunna ställa den ekonomiska hierarkin (värdet av stipendierna i kronor) mot en symbolisk hierarki (stipendiernas uppfattade prestigevärde) mot varandra och svara på frågan om det råder symmetri eller asymmetri dem emellan. I avsnittet nedan som presenterar några tentativa resultat fokuserar vi enkom den ekonomiska sidan av myntet.³⁵

En beklaglig brist hos detta källmaterial är att det *totala* antalet sökanden av Akademiens stipendier inte framgår. Vi har tyvärr inte heller tillgång till Stipendienämndens omdömen – deras vägledande bedömningar fram till beslut – om vare sig beviljade eller refuserade stipendieansökningar.

Figur 4 redovisar antalet stipendier som Konstakademien har delat ut till män och kvinnor 1945-2006. Här blir samma trend synlig som i figur 4 över elever på Konsthögskolan: en könsjämn balans uppnås mot slutet av 1900-talet.

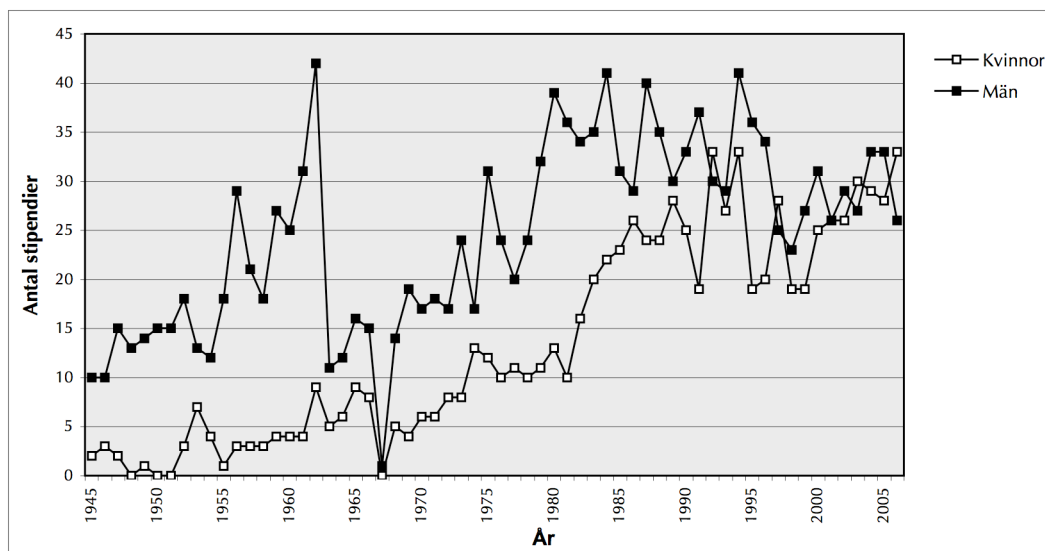
Det råder dock en tidlig förskjutning mellan de två diagrammen. En jämn fördelning mellan manliga och kvinnliga elever på Konsthögskolan uppnåddes på 1980-talet (se figur 2), medan en jämn fördelning av stipendier till kvinnor och män uppnåddes först under 1990-talet (figur 4). Man ska här komma ihåg att alla verksamma konstnärer har möjlighet att söka stipendier och att den presumtiva sökandegruppen speglar förhållandena på konstutbildning-*arna* (dvs. inte endast Konsthögskolan) över en längre period.

³³ Schock-priset är en testamentarisk donation av filosofen Rolf Schock som vartannat år delas ut till en bildkonstnär/arkitekt, en kompositör/musiker, en filosof och en matematiker i ett samarbete mellan de kungliga akademierna för konst, musik och vetenskap. Ett annat pris, Carnegie Art Award, är som Nordens största konstpris i pengar räknat förstås en starkt lysande kandidat på indikatorlistan för konstnärlig framgång. Som mångårig ordförande i Carnegie Art Awards jury har Konstakademiens svenske hedersledamot, och tillika överintendenten vid Moderna Museet, Lars Nittve, verkat.

³⁴ Omvänt tyder dessa årliga omnämnanden på Konstakademiens intresse att också förevisa sin styrkeposition genom att både förmå sporra och konsekra enskilda konstnärskap.

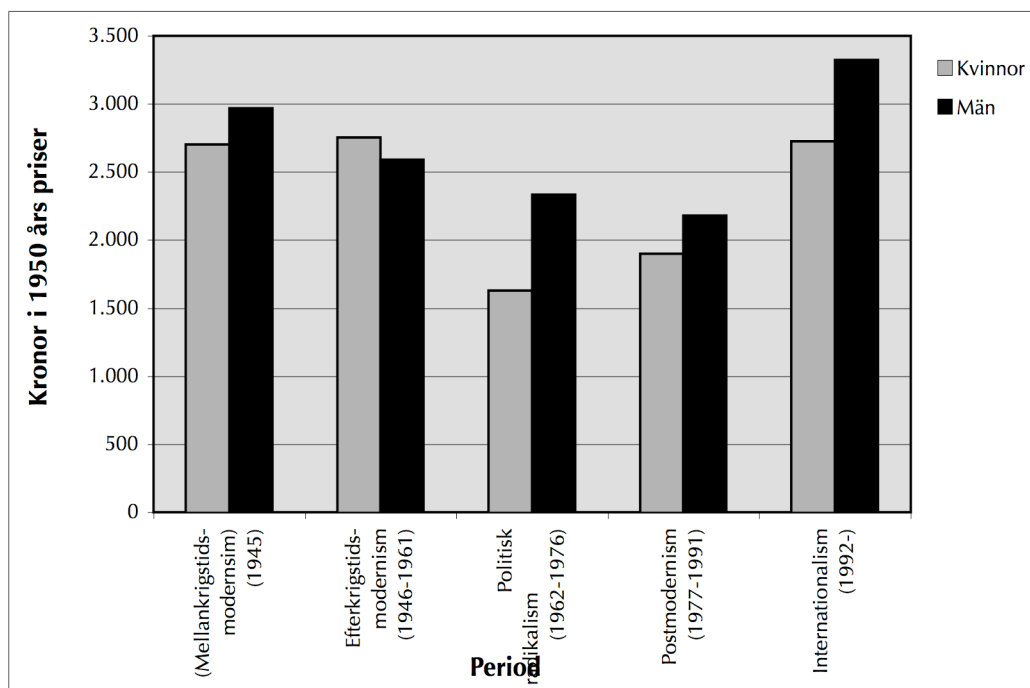
³⁵ I mitten på 1990-talet utgjorde stipendier hela 40 procent av *unga* svenska konstnärers inkomster. Se vidare Barbro Anderssons diskussion i *Några stridsfrågor inom det konstnärliga produktionsfältet i Sverige i slutet av 1900-talet*, opublicerad sammanställning för forskningsprojektet *Konsten att lyckas som konstnär*, maj 2006.

Figur 4. Antal stipendier till män och kvinnor utdelade av Konstakademien 1945-2006.

Kvinnliga konstnärer ser alltså ut att ha lyckats allt bättre på stipendiemarknaden under perioden 1945-2006. Om vi vänder blicken från *antalet* stipendier fördelade på kvinnor och män till det genomsnittliga värdet på *stipendiesummor* utdelade till kvinnor och män måste vi emellertid revidera slutsatserna.

Figur 5. Genomsnittliga stipendiesummor till kvinnor och män 1945-2006. Periodiserat. 1950 års pris.

När de genomsnittliga stipendiesummorna uttrycks i 1950 års pris (figur 5) blir det tydligt att män erhöill större genomsnittliga belopp än kvinnor under samtliga perioder förutom perioden präglad av "efterkrigsmodernism". Det trendbrott mot en jämlikare utdelningspraktik som sker under den "postmoderna" perioden avbröts under den sista, "internationella", perioden. I slutet av 1900-talet och i början av 2000-talet blev åter det genomsnittliga värdet på stipendier som gick till manliga konstnärer betydligt högre än det genomsnittliga värdet på stipendier som gick till kvinnliga konstnärer.

Män har även varit mer framgångsrika än kvinnor i konsten att lyckas få stipendier vid upprepade tillfällen. Gruppen som har fått fyra eller fler stipendier av Konstakademien under efterkrigstiden domineras kraftigt av män (se stapeln till höger i figur 6).

Figur 6. Genomsnittliga antal stipendier från Akademien 1945-2006 tilldelade män och kvinnor. Andelar.

Vid sidan av att mer i detalj studera vilka resurser, och bakgrunder, konstnärer som lyckas erhålla stipendier är utrustade med kommer vi framöver även att utveckla analysen av hur hela stipendiemarknaden för svenska konstnärer har varit uppbyggd under efterkrigstiden. Hur har, för att nämna en central fråga, exempelvis balansen mellan privata och offentliga medel sett ut? Befintliga stipendiefonder har ofta sin bas i privata donationer till Akademien. Som redan framgått bär stipendierna också allt som oftast namnet på den ursprungliga donatorn. Givarnamn som därtill exponeras på graverade namnplaketter på pelarna i självaste entréhallen till Konstakademiens 1700-talsbyggnad i centrala Stockholm. I den stipendiedatabas som byggts upp genom uppgifter i främst Konstakademiens årsbok, förekommer emellertid också några statsfinansierade stipendier vilka Akademien haft i uppgift att administrera. Dessa finns dokumenterade i årsboken mellan åren 1945 och 1963. År 1964 försvinner emellertid plötsligt dessa belöningar ("statligt konstnärsarvode") från publikationen. Försvinnandet av de statliga stipendierna ur Konstakademiens årsbok sammanfaller i tid med att ett nytt bidrag, "statliga konstnärsbelöningar", introducerades år 1964. Bidraget var en föregångare till den statliga inkomstgarantin, som ersatte konstnärsbelöningarna år 1976.³⁶ Vi har ännu inte lyckats spåra dokumentationen av statsfinansierade stipendier åren 1964-1975. År 1976 instiftades den statliga Konstnärsnämnden. Nämnden sorterar under Kulturdepartementet och är i dag, utan konkurrens, den största "donatorn" av ekonomiska medel till det svenska fältet av konstnärer.³⁷ Projektet har fått tillgång till Konstnärsnämndens arkiv via dess registrator men

³⁶ SOU 1995:85 *Tjugo års kulturpolitik 1974-1994*, s. 486f.

³⁷ Enligt nämndens årsrapport för 2006 allokerades nästan 70 miljoner kronor till verksamma bildkonstnärer genom nämndens försorg och uppdelat på nästan 20 olika typer av anslag, stipendier och utbetalningar.

har ännu inte hunnit bearbeta hela materialet.³⁸ Preliminärt har två uppenbarligen särskiljande anslag och en inkomstgaranti valts ut. Den statliga inkomstgarantin betecknar ett utomordentligt erkännande och ges endast till sådana konstnärer "som står för en konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv"³⁹. De år som varit möjliga att undersöka hittills, 1991-1999 och 2006, innehåller 63 innehavare av den statliga inkomstgarantin. Bland individerna, företrädesvis män, i denna ytterst utvalda skara är en tredjedel tidigare Konsthögskoleelever och över hälften medlemmar i Konstakademien.

Exkurs: att trona på tronen som ledamot i Konstakademien

Vi har ännu inte länkat samman databasen över eleverna på skolan 1939-1986, med databasen i vardande över framgångar på arbetsmarknaden 1945-2007. Det är dock uppenbart att en hel del av Konstakademiens stipendiater också är Konsthögskolealumner. Ur denna population blir också en hårt selekterad grupp med tiden koopterade ledamöter i Konstakademien. Denna skara – utvalda av kolleger, konkurrenter och i vissa fall tidigare lärare – tilldelas även makt, under perioder i Akademiens Stipendienämnd, att besluta om vilka ansökningar om stipendier som skall beviljas. Ett förhållande som ytterligare underbygger den tidigare framkastade tanken om en gåvokultur, eller, för att tala med sociologen Robert Merton, ett *belöningssystem*.

Ur årsboken *Meddelanden från Kungliga Akademien för De fria konsterna* har 382 ledamöter i Konstakademien under perioden 1945-2006 excerperats. Databasens population består av fyra kategorier – svenska ledamöter, utländska ledamöter, utländska hedersledamöter, svenska hedersledamöter – och över dessa i sin egen kategori Akademiens beskyddare och förste hedersledamot, Hans Majestät Konungen. Kategorierna bestående av svenska och utländska hedersledamöter innehåller människor från olika samhällssektorer, men i huvudsak från fält för kulturell produktion. Här finner vi museiintendenter, museicuratorer, konsthistoriker, konstvetare, arkitekturhistoriker⁴⁰, konstkritiker, antikvarier, och andra. Kategorierna för svenska och utländska ledamöter innehåller uteslutande konstnärer och arkitekter. Bland de 65 senast invalda konstnärerna är 42 stycken (dvs. 65 procent) tidigare Konsthögskoleelever.⁴¹

Det är förmodligen ingen överdrift att påstå att lejonparten av de mest framgångsrika konstnärerna på det svenska konstnärsfältet finns representerade i listan av nuvarande eller tidigare ledamöter av Kungliga Akademien för de fria konsterna. Det är därför också rimligt att tänka sig att de som saknas (och därför lyser med sin frånvaro) – inklusive en eller annan

³⁸ Trots lättillgängligheten har ändå viss förvirring uppstått när försök gjorts att extrahera hela serier av registrerade dokument eftersom många olika typer av bidrag har förekommit och därför att samma typ haft flera olika namn genom åren. Studiet av denna källa har bara börjat och fortfarande råder viss oklarhet över vilka slags anslag som ska väljas ut för bästa forskningseffektivitet.

³⁹ http://www.konstnarsnamnden.se/d_frame/frame.html; 2007-12-19.

⁴⁰ Konstakademiens historiska ursprung är ständigt närvarande genom den stora medlemsgrupp arkitekter som representerar disciplinen.

⁴¹ Bland ledamöterna i kategorin för utländska konstnärer (och arkitekter) pekar namn som Chagall, Miró, Braque, Picasso, Cornet, Giacometti, de Kooning, Johns, Rauschenberg, Oldenburg, Beuys, Richter alla på en ansevärd volym internationellt konstnärligt kapital knutet till institutionen. Detta kopplat till Konstakademiens betydande konstsamling, dess övriga medlemmar och makten att konsekra, konstituerar en stark koncentration av olika sorters kapital aktiva inom konstens och konstnärernas fält.

inflytelserik konstkritiker – genom sina respektive levnadsbanor måste ha något viktigt att säga oss om dem själva men också, och viktigare, om konstfältet i fråga.⁴²

Konstkritiskt erkännande

Konstkritiskt erkännande av olika agenter i konstfältet måste också, i likhet med medgångar på stipendiemarknaden, räknas till framgångsindikatorerna i konstvärlden. Uppmärksamheten från konstkritiker kan leda till att även andra aktörer i konstlivet som museer, konstsamlare och gallerister får upp ögonen för konstnärskapet.⁴³ Omvänt kan förstås gallerister introducera konstnärskap som så småningom även faller under konstkritikernas synfält. Att bli utställd, anmäld, recenserad och på andra sätt omskriven verkar kort sagt legitimerande för ett konstnärskap. Vi utnyttjar ett rikhaltigt pressmaterial – lätt tillgängligt i Kungliga Biblioteket i Stockholm och på Carolina Rediviva i Uppsala – liksom bibliotekskataloger för att erhålla kunskap om konstnärers närvaro i utställningslivet samt den skriftliga produktionen kring konstnärskapen. Eftersom vi arbetar oss fram kronologiskt ligger tyngdpunkten på 1940-60-talen i avsnittet nedan som behandlar några centrala publikationer samt några centrala kritiker.

Centrala publikationer

Uppgifter om biografier och andra publikationer som behandlar de konstnärer som ingår i projektets register över Konsthögskoleelever har inhämtats från den svenska bibliotekskatalogen *Libris*. Vi har kort sagt sökt i *Libris* efter namnen på de individer som nämns i KKH:s elevkataloger åren 1939-1986. Information om eventuella biografier, andra mer omfattande bokverk liksom utställningspublikationer av olika slag som rör dessa individer har sedan tillförts dataregistret.⁴⁴ Sökningarna i bibliotekskatalogen ger såväl en grov bild av konstnärskapens attraktionskraft (få eller många publikationer?) som av konstfältets historieskrivning (vilka typer av konstnärskap fokuseras under olika perioder?). Dessutom framkommer mer detaljerad information om bland annat utställningar (på vilka gallerier?), recensioner (av vilka kritiker och i vilka tidskrifter?), postumt författade böcker och artiklar

⁴² Som i fallet med de reguljära konstnärsstipendierna Konstakademien distribuerar, utgör den bristfälliga inblicken i procedurerna kring valet av nya medlemmar en påtaglig svaghet. Från en informant vet vi att namnen enbart kan föreslås av medlemmar i kategorin svenska ledamöter (konstnärer och arkitekter), att presentationer av föreslagna konstnärer inför Akademien förekommer, och att de hemliga omröstningarna numera sköts via inhyrd mentometerelektronik. Ny ledamot väljs in när befintlig medlem når 65-års ålder, eller när ledamot avlider. För tillfället har Konstakademien 153 ledamöter av 13 nationaliteter från två kontinenter – Europa (inklusive Ryssland) och USA. Bara 16 procent av ledamöterna utgörs av kvinnor.

⁴³ Alan Bowness, tidigare chef för konstmuseet Tate Britain, har exempelvis poängterat konstkritikens centrala betydelse för konstnärernas framgångar. Se *The Conditions of Success. How the Modern Artist Rises to Fame*, Walter Neurath Memorial Lectures 21, London 1989, s. 11.

⁴⁴ Noteras bör att *Libris* förmodligen inte ännu är komplett på detta område, särskilt vad gäller småskrifter. Alla publikationer som i *Libris* katalogiserats som "bok" är inte en monografi. Det kan även röra sig om utställningspublikationer, om böcker behandlande fler än en konstnär (samlingsverk) eller böcker om en viss tidsperiod, konstnärsgrupp, och/eller geografisk plats. En bok definieras i detta sammanhang som en monografi eller en större separatutställningspublikation; en artikel är en resonerande artikel i dagspress, specialtidskrift, bok eller utställningspublikation. De konstnärer som är monografiskt behandlade har i flertalet fall också behandlats i artikelform. I analysarbetet väger en bok generellt sett tyngre än en artikel och *vem* som skrivit om respektive konstnärskap är av betydelse för bedömningen av konstnärens framgångar.

(vilka konstnärer hålls levande och vilka faller i glömska?).⁴⁵ I de fall biografier har upprättats finns därtill ofta information om individens sociala bakgrund, utbildning och yrkesbanor samlad på ett och samma lättillgängliga ställe. Bibliotekskatalogen avslöjar likaså om konstnären själv har skrivit om egna eller andra konstnärers verk, vilket bör tillmätas betydelse vid analysen av en konstnärs karriär.

Hur många av de tidigare Konsthögskoleeleverna figurerar i Libris? Av de 345 elever som gick på Konsthögskolan under tioårsperioden 1945-1955 förekom 40 procent i Libris år 2006. Utan jämförelsepunkter är det svårt att uttala sig om denna representation i den nationella bibliotekskatalogen, men det förefaller ju som en anseelig del av eleverna vid skolan ändå har kommit att ingå i det offentliga samtalet på ett eller annat sätt. Här dominerar utställningspublikationer av olika sort. Det mesta har tillkommit under konstnärernas livstid och manliga konstnärer är mer omskrivna än kvinnliga. Framöver kommer vi att kunna svara på frågan om någonting förändras i denna publicerade del av konstdiskussionen, och i så fall på vilka sätt.

Vid sidan av sökningar i Libris har vi utnyttjat pressmaterial. Vi har gått fram efter två linjer: tidsperioden 1945-55 har huvudsakligen koncentrerat oss på texter i tidskriften *Konstrevy*, från och med år 1953 har vi koncentrerat oss på texter publicerade av ett antal centrala konstkritiker i olika svenska tidningar (här har *Svenskt Tidningsindex*, som från och med 1953 redovisar sammanställningar efter ämne av vad olika skribenter skrivit om i svensk dagspress, legat till grund för analysen).⁴⁶ Vid sidan av mer detaljerad information om olika konstnärskap ger pressmaterialet viktiga allmänna upplysningar om dåtidens konstliv: vilka konstnärer och kritiker som var aktiva, nyfödda och avsomnade gallerier⁴⁷, ny litteratur, debatter⁴⁸ och centrala händelser i konstfältet i största allmänhet.⁴⁹

Konstrevy 1945-1955

Konstrevy grundades år 1925 och var den dominerande svenska konsttidskriften fram till och med år 1970, då den lades ned. Konstrevy förmedlade en allmän bild av aktuellt svenskt konstliv, med förgreningar till utlandet då tidskriften även i förekommande fall rapporterade om svenskt deltagande i internationella utställningar.

Vi har systematiskt gått igenom samtliga nummer av Konstrevy åren 1945-1955. Tidskriften innehåller bland annat så kallade "konstkrönikor" där aktuella utställningar som gick av stapeln, huvudsakligen i Stockholm, hos såväl gallerier och konsthandlare som utställningsarrangörer som Konstakademien, Sveriges Allmänna Konstförening (SAK) och Nationalmuseum presenteras. Varje utställande konstnär ges åtminstone någon rads

⁴⁵ I några få fall har även uppgifter om stipendietilldelning och andra utmärkelser framkommit.

⁴⁶ Detta material kommer att kompletteras med en genomgång av de ledande kritikerna vid några större morgontidningar från 1943 till 1952.

⁴⁷ Till de nya gallerierna i Stockholm under 1950-talet hör exempelvis Bokkunsum, Salongen Wallingatan 42 och Sturegalleriet. På den sistnämnda platsen, *Sture*, ställde flera "icke-elever" ut.

⁴⁸ Hård af Segerstad skrev exempelvis ("En göteborgskronika" *SvD* 8/5 1955) om lärarskiftet på Valand i mitten av 1950-talet som orsakat en häftig diskussion i Göteborg. Endre Nemes drog sig då tillbaka efter åtta år vid skolan.

⁴⁹ Förvånansvärt lite skrevs dock av de valda kritikerna om Moderna Museets öppnande år 1958 och invigningen av det *nya* Konstfack i september 1959.

introduktion, vissa konstnärer presenteras mer fördjupat.⁵⁰ Vid sidan av uppgifter om utställande elever från just Konsthögskolan i Stockholm 1939-1986 har vi kompletterat vår databas med namn på svenska konstnärer tillhörande *samma generationer* som dessa elever. Äldre svenska konstnärer (exempelvis de aktuella elevernas lärare Sven X:et Erixson), liksom äldre och yngre utländska konstnärer (exempelvis amerikanen Jackson Pollock), har alltså inte inkluderats i studien. Vi har nämligen dels varit intresserade av hur stor andel av de forna Konsthögskoleeleverna som blivit uppmärksammade av kritikerna i Konstrevy, dels hur många av konstnärerna som blivit uppmärksammade av kritikerna i Konstrevy som *inte* har gått på Konsthögskolan. Fanns det alternativa vägar in i konstfältet? Gick de över andra skolor? Finner vi rent av autodidakter i detta pressmaterial?

Följande alternativa utbildningsvägar in i det svenska konstfältet kan preliminärt urskiljas under 1940- och 1950-talen: konstnärer som inte har gått via Konsthögskolan i Stockholm verkar av rapporteringarna i Konstrevy att döma ha närmat sig fältet via Valand i Göteborg, Skånska målarskolan, Otte Skölds (och Åke Pernbys) målarskola eller Isaac Grünewalds målarskola i Stockholm om de inte har tagit en än vidare omväg via skolor och studier för konstnärer i exempelvis Köpenhamn och Paris.

Centrala kritiker 1945-2007

Med hjälp av konstvetare i projektet och dess referensgrupp valde vi först ut tio centrala konstkritiker (se sammanställningen nedan).⁵¹ Nästa steg blev att registrera och ställa samman samtliga artiklar, anmälningar och utställningsronder som dessa kritiker – enligt *Svenskt Tidningsindex* – har skrivit under perioden 1953-2007. Utifrån denna sammanställning har sedan, i ett tredje steg, kritikernas texter i tidningar och tidskrifter lästs på mikrofilm (under perioden 1953-1979) och digitalt i tidningsarkiven (under perioden 1980-2007). Vilka konstnärer, utställningar och andra händelser behandlade kritikerna?⁵² I ett fjärde och sista steg kommer uppgifter om anmälda och recenserade konstnärer att tillföras övriga register som samlas in i projektet.

Tabell 9. Ledande kritiker från 1940-talet till i dag.

1940-50-tal	1960-70-tal	1980-tal o framåt
Åke Meyerson (MT)	Ulf Hård af Segerstad (SvD)	Lars O Ericsson (DN)
Ulf Hård af Segerstad (SvD)	Stig Johansson (SvD)	Ingela Lind (DN)
Stig Johansson (SvD)	Ulf Linde (DN)	Jessica Kempe (DN)
Ulf Linde (MT, DN)	Torsten Bergmark (DN)	Dennis Dahlqvist (Expressen)
		Daniel Birnbaum (DN, Expressen)

Anmärkning: Inom parentes anges den tidning/tidskrift för vilken kritikerna huvudsakligen skrivit.

Pressmaterial har insamlats fram till år 2007, men allt har ännu inte processats. Kritiker som Åke Meyerson och Ulf Hård af Segerstad skrev, för att nämna ett exempel, konstronder

⁵⁰ Vid 1950-talets början gjordes i *Konstrevy* i stället för "konströnikan" en genomgång av anmälningar i pressen; av vad som skrevs i respektive tidning av respektive kritiker.

⁵¹ Parallellt har vi även i intervjuer med konstnärer diskuterat centrala kritiker i fältet.

⁵² De valda kritikernas övriga skriftställarskap har dokumenterats genom *Libris*. Genom det förfarandet kan kritikernas eventuella inriktning och preferenser ytterligare ringas in.

åtminstone varannan vecka året om med undantag av sommarmånaderna, vilket indikerar att det handlar om ganska stora textmassor att bearbeta. Innan mer omfattande analyser kan genomföras skall även kritikernas textproduktion åren 1943-1952, tiden som inte omfattas av *Svenskt Tidningsindex*, exciperas. När detta är klart kommer vi våga säga något sammanfattande om vad det innebar för en konstnärlig karriär att ha blivit recenserad av de mest betydelsefulla kritikerna i konstfältet och, omvänt, hur tystnaden från centralt kritikerhåll kan tänkas påverka konstnärers banor.

Sammanfattning

Här har vi inte varit intresserade av att kasta ljus över enskilda konstnärskap, ej heller att utreda vad som förenar olika konstnärer. Vår studie utmärks tvärtom av ambitionen att, för det första, ringa in *samtliga* individer som befolkade vissa områden (Konsthögskolan åren 1939 till 1986 och delar av konstfältet åren 1945 till 2005) och, för det andra, att kartlägga vad som *skiljer* dessa individer åt. En tredje ambition är att analysera förändring över tid, eller för den delen, frånvaro av förändring över tid.

I ett första empiriskt huvudavsnitt presenterades några preliminära resultat om de 1 179 elever som var inskrivna på Konsthögskolan i Stockholm åren 1939 till 1986. I våra inledande analyser har vi arbetat med en mycket grov indelning av materialet i fem perioder, präglade av mellankrigstidsmodernism (1936-1946), efterkrigstidsmodernism (1947-1961), politisk radikalism (1962-1976), postmodernism (1977-1991) och internationalism (1992-2007). Materialet som legat under lupp här omfattar endast de fyra första perioderna:

Antagningsår	Uppskattat examensår	Inträde i fältet under period präglad av	Män	Kvinnor	Totalt
1931-1941	1936-1946	Mellankrigstidsmodernism	90	49	139
1942-1956	1947-1961	Efterkrigstidsmodernism	225	85	310
1957-1971	1962-1976	Politisk radikalism	246	121	367
1972-1986	1977-1991	Postmodernism	198	165	363
Totalt			759	420	1 179

Våra preliminära resultat visade bland annat att de konstnärer som trädde in i konstfältet under eran präglad av "postmodernism" (det vill säga elever som formades på skolan under åren 1972-1986) dels hade fler utbildningsår på förberedande skolor och dels mer konsthistoriska studier på universitet i bagaget än konstnärer som trädde in i konstfältet under eran präglad av "efterkrigstidsmodernism" (det vill säga elever som formades på skolan under åren 1942-1956). Dessa två grupper uppvisade dock även liknande drag: permissioner med anledning av utlandsstudier var betydligt vanligare i dessa två grupper än i gruppen konstnärer som trädde in i konstfältet under eran präglad av "politisk radikalism", en vad det verkar betydligt mer nationellt baserad skara (som alltså skapades på skolan under åren 1957-1971). De preliminära resultaten om stipendieutdelning till manliga och kvinnliga elever väckte också lust att gå vidare med analysen framöver. Under den tredje perioden (då "politiskt radikala" danades) fick kvinnor och män ungefär lika många belöningar, även om männen fick något högre belopp. Under den fjärde perioden

(då "postmodernisterna" formades) fick däremot kvinnorna både fler och större elevstipendier än männen.

I det andra huvudavsnittet, där vi i stället för elever i skolans värld koncentrerade oss på verksamma konstnärer i konstfältet 1945-2005, pekade de tentativa resultaten om stipendieutdelning (till *utexaminerade* konstnärer) delvis åt ett annat håll. Visserligen blev fördelningen av stipendier till kvinnor och män allt mer jämn över tid, men när stipendiesummorna granskades blev det tydligt att män erhöll större genomsnittliga belopp än kvinnor under hela perioden 1945-2006.

Vid sidan av medgångar på stipendiemarknaden listades en rad andra framgångsindikatorer i konstvärlden. Avslutningsvis lyfte vi bland annat fram några tidskrifter och kritiker som hade en central roll i hallstämplandet av svenska konstnärskap.